

– учебную – в системе учебных заведений, готовящих специалистов по туризму.

Курс «Страноведение» занимает важное место в системе подготовки специалиста с высшим образованием туристического профиля и является составной частью комплекса специальных дисциплин наряду с дисциплинами: «История путешествий и туризма», «География международного туризма» и др.

Источники и литература

1. Тарасёнок А. И. Геоэкономический механизм обеспечения конкурентоспособности туристической дестинации : учеб.-метод. пособие / А. И. Тарасёнок. – Минск : РИПО, 2014. – 144 с.

2. Воскресенский В. Ю. Международный туризм / В. Ю. Воскресенский [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://readtiger.com/wkp/ru/Страноведение>. – Дата доступа : 29.04.2015.

3. Ирисова Т. А. К вопросу формирования учебного курса «Туристское страноведение» для туристских вузов / Т. А. Ирисова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.sportedu.ru/press/TPFK/2002n11/p48-49.htm>. – Дата доступа : 29.04.2015.

УДК 338.45-52(0432)

С. П. Фокін – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри країнознавства і туризму Національного авіаційного університету;

Ю. А. Манько – студентка Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету (м. Київ)

Проблеми термінологічного апарату спортивного туризму

*Роботу виконано на кафедрі
країнознавства і туризму Інституту
міжнародних відносин НАУ*

Стаття присвячена проблемам термінологічного апарату спортивного туризму, визначенню основних його дефініцій та пропозиції створення нових термінів.

Ключові слова: термін, термінологічний апарат, термінологічний аналіз, спортивний туризм.

Fokin S. P., Manko Y. A. Problems of Sports Tourism Terminology. The article is devoted to the problems of sports tourism terminology and the determination of its basic definitions and suggestions of new terms establishment.

Key words: term, terminology, terminological analysis, sport tourism.

Вступ. Актуальність дослідження полягає в тому, що понятійний апарат спортивного туризму ще не достатньо визначений. В законі України «Про туризм» взагалі майже немає визначень пов'язаних зі спортивним туризмом. Тому перед науковцями постає важливе завдання визначити основні дефініції та термінологію спортивного туризму.

Термінологічні проблеми є важливими не лише для наукових досліджень, а й для практичного використання, оскільки терміни повинні однозначно відображати їх понятійний зміст. Цими ж термінами послуговуються також і відпочивальники.

Дослідження й уточнення нових термінів, що утворюються й використовуються у відпочинково-туристичній царині, є логічним з огляду на розвиток галузі загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у розвиток теорії туризму внесли праці таких учених, як В. К. Федорченко [6], В. А. Смолій [4], В. С. Пазенок [3], Н. П. Крачило [1], Я. Б. Олійник [2], А. В. Степаненко [5] та ін.

Теоретичні положення та методичні принципи організації спортивного та спортивно-оздоровчого туризму розроблялися в публікаціях Ю. В. Штангея, О. Ю. Дмитрука, Ю. В. Щура, С. П. Фокіна [7; 8] та ін.

Аналіз літературних джерел із туризму й туристської роботи засвідчує, що дослідженню сутності й змісту туризму, туристської і краєзнавчої роботи та інших понять із цієї проблеми приділяється недостатня увага. Їх розгляду присвячені лише окремі абзаци в науково-методичних працях із туризму та краєзнавства. Але всебічне їх вивчення передбачає не лише науковий інтерес, а й має теоретичне й практичне значення для фахівців із туризму та краєзнавства.

Постановка задачі. Термінологія – це професійна фахова мова. А як можуть фахівці розуміти один одного, якщо розмовляють на різних мовах? На сьогодні виникла нагальна потреба обґрунтування єдиного тлумачення професійних термінів, що дуже важливо для використання в національних законодавчих актах, підготовки фахівців туризму.

Вирішення поставленої задачі. За визначенням, термінологія – це сукупність термінів, тобто слів або словосполучень, що висловлюють специфічні поняття з певної галузі науки, техніки чи мистецтва, а також сукупність усіх термінів, наявних у мові [9, с. 660].

Термін – слово або словосполучення, що виражає певне поняття якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо. Від звичайних слів терміни відрізняються точністю семантичних меж.

Невизначеність дефініцій туризму вносить плутанину в підготовку фахівців туризму. В деяких вищих навчальних закладах України викладають навчальні дисципліни: «Спортивний туризм», «Спортивно-оздоровчий туризм». Окрім цього, в теорії та практиці туризму використовують терміни «самодіяльний туризм», «оздоровчо-спортивний туризм», «екстремальний туризм», «активний туризм». Також в Україні існують Федерації спортивного та спортивно-оздоровчого туризму.

Термін туризм у перекладі з французької мови – обхід, об'їзд, подорож за певним маршрутом [9, с. 686]. Таким чином, можливо визначити, що у спортивному туризмі об'єктом дослідження є подорожі (спортивні походи) з активними способами пересування та змагання з техніки туризму. Предметом дослідження є функціональні особливості, види й форми спортивних походів та змагань, що організуються самими учасниками або спеціалізованими організаціями [7].

Теоретичний аналіз нормативних документів, історичного досвіду дає змогу запропонувати визначення деяких дефініцій спортивного й спортивно-оздоровчого туризму.

Спортивний похід – це подорож із використанням активних способів пересування туристів, із подоланням природних перешкод за визначеним маршрутом, у визначений термін, на технічних засобах чи без них; зі спортивною або інтегрованою метою, які проводяться силами й засобами самих учасників, або спеціалізованими організаціями з видів туризму, що входять у Перелік класифікованих спортивних маршрутів України. Підсумком спортивного походу є отримання учасниками розряду з видів спортивного туризму.

Змагання з техніки спортивного туризму – це проходження визначеної дистанції по видах туризму з подоланням природних чи штучних перешкод та виконанням спеціальних туристських завдань. Метою проведення змагань є підвищення технічної та тактичної майстерності учасників, забезпечення безпеки майбутніх спортивних туристських походів, виявлення найсильніших команд та учасників, виконання спортивних розрядів.

Змагання туристських спортивних походів полягають у командному проходженні туристського маршруту визначеної довжини з подоланням природних перешкод (перевалів, порогів тощо) різної категорії складності за нормативний час. Метою участі в змаганнях є перемога та виконання спортивних розрядів. Формою організації є чемпіонати.

Ступеневі походи – це фундамент майбутніх спортивних походів, підвалини туристського досвіду, найбільш масові та доступні форми спортивного та спортивно-оздоровчого туризму.

Туристські табори – тимчасові, або постійно діючі бази, які використовуються з метою удосконалення туристських знань, умінь та навичок, активного відпочинку, рекреації, для підготовки туристів до походів та змагань.

До допоміжних форм можливо віднести такі форми спортивно-оздоровчого туризму:

- прогулянки – доступна й короткочасна форма туризму, прогулянки проводяться з пізнавальною, оздоровчою метою або інтегрованою метою;

- екскурсії – колективне відвідування визначених об'єктів із пізнавальною метою;

- туристські зльоти – найбільш масові туристські змагання. В програму зльоту включають декілька змагань із різних видів туризму, а також різноманітні творчі конкурси;

- експедиції – багатоденні походи, які проводяться з дослідницькою, пошуковою метою. Для них характерно вивчення, дослідження певного маршруту, території, одного чи декількох об'єктів. Якщо експедиції відповідають вимогам до походів із певного виду туризму, то їх можливо розглядати як походи відповідної категорії складності. Залежно від мети та напряму роботи можуть проводитися туристсько-спортивні, краєзнавчі, наукові експедиції тощо [7].

В Україні самодіяльний туризм (спортивний туризм у сучасному розумінні) почав своє існування у 30-х рр. ХХ ст. Свою назву він отримав від того, що виник він на самодіяльних засадах з ініціативи туристів-аматорів. У часи тоталітарного ладу самодіяльність була вищим проявом громадської активності. Саме тоді були створені силами громадськості перші туристські секції й гуртки, які стали здійснювати перші самодіяльні (спортивні) за сучасним розумінням походи.

Проведений термінологічний аналіз дає змогу визначити дефініції вищезазначених видів туризму.

Самодіяльний туризм – історична назва спортивного туризму. Організовані самодіяльні колективні подорожі (походи) та змагання з видів туризму, що мали нормативно-кваліфікаційну основу.

Спортивний туризм – це специфічний вид туристсько-спортивної діяльності, головною формою якої є спортивний похід або змагання з видів туризму, ці види діяльності спрямовані на випробовування фізичних, психічних, духовних сил людини, удосконалення туристської майстерності туриста, виконання нормативів спортивних розрядів [7].

Спортивно-оздоровчий туризм – це специфічний вид туристсько-рекреаційної діяльності, головною формою якої є похід (подорож), або туристській табір. Ці види діяльності спрямовані на відновлення фізичних, психічних, духовних сил людини,

удосконалення туристських знань, умінь та навичок, активного відпочинку, рекреації, для підготовки туристів до спортивних походів та змагань.

Особливістю спортивного туризму є використання великого обсягу спеціальних термінів – топографічних, етнографічних, медичних, загальнотехнічних тощо. І для того щоб полегшити розуміння спортивної туристичної термінології, на замовлення Федерації туризму України у 2005 р. було розроблено «Словник туристичних термінів». Але час не стоїть на місці й поступово деякі терміни втрачають свою актуальність, що зумовлює появу нових більш сучасних понять.

У програмі підготовки спеціалістів та магістрів із туризму у вищих навчальних закладах перед студентами постає завдання розробки понятійного апарату туризмології, її тезаурусу. Це, у свою чергу, дає змогу розкрити у понятійний спосіб основні смислові значення туризму (у тому числі спортивного).

Такими прикладами створення нових термінів у спортивному туризмі можуть бути:

- Бакпек – спортивне спорядження, рюкзак [О. Калініченко; НАУ, ТУ 512];
- Вайдбріджінг – лазання в широкому камінні, опираючись в одну стінку ногами, в другу – руками, перебуваючи в напівгоризонтальному положенні [Ю. Манько; НАУ, ТУ 511];
- Мантик (*mantika* – рюкзак) – турист, що подорожує з рюкзаком, найдешевшими способами, автоспом [А. Пічик; НАУ, ТУ 512];
- Рерутер – означає людина, яка змінює маршрут [Н. Коваль; НАУ, ТУ 511];
- Рест-база – рекреаційне підприємство, місце перебування та відпочинку спортивних туристів [І. Пісковська; НАУ, ТУ 511];
- Сейлінг – парусний спорт [І. Антонюк; НАУ, ТУ 511];
- Спортволк – це спеціальне вміння туриста подолання відстані при якому відбувається мінімальне навантаження на організм [А. Бабій; НАУ, ТУ 511];
- Спортланди – природні комплекси, що забезпечують можливість проведення навчальних, тренувальних занять (пересування по схилах, скелях, подолання перешкод тощо) [І. Пісковська; НАУ, ТУ 511];
- Турфренд – це розкладний ніжик, в якому є всі необхідні засоби для їжі і не тільки [А. Бабій; НАУ, ТУ 511];
- Турфуд – це продукти харчування, які можна взяти з собою в похід, без боязні, що вони через короткий термін зіпсуються [А. Бабій; НАУ, ТУ 511];
- Хімнеїнг – лазання у вузькому камінні, опираючись у стіни спиною й ногами [Ю. Манько; НАУ, ТУ 511];
- Фрідрайвер – категорія спортивних екстремальних туристів, що подорожують за допомогою автостопу [Т. Девдя; НАУ, ТУ 511];

Висновки. Як і будь-яка наука або вид людської діяльності, туризм послуговується спеціальною лексикою, творцями й носіями якої є як професійні працівники туристської сфери, так і самодіяльні туристи. Туристська лексика не має ще багатовікової історії, за винятком окремих слів, пов'язаних із торговельними, релігійними, дипломатичними поїздками людей у далекому минулому (подорож, поїздка, угода тощо).

Термінологія спортивного туризму перебуває в стадії активного розвитку. Основними тенденціями її розвитку є інтернаціоналізація термінів та уточнення термінологічних значень. Основними способами творення туристичних термінів є запозичення (транскрипція, транслітерація, калька) та термінологізація нейтральних слів. Розбіжність реалій у різних національних культурах, побуті та туристському господарстві створює неповну відповідність терміносистем у різних мовах та проблеми перекладу термінології, які вирішуються шляхом пояснювального перекладу та підбору аналогів.

Джерела та література

1. Крачило Н. П. Краєзнавство і туризм : навч. посіб. / Н. П. Крачило. – К. : Вища шк., 1994. – 191 с.
2. Олійник Я. Б. Теоретичні основи туризмології : навч. посіб. / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К. : Ніка-Центр, 2005. – 316 с.
3. Пазенок В. С. Туризмологія: методологія формування теоретичних засад / В. С. Пазенок // Туризм на порозі XXI століття: освіта, культура, екологія. – К., 1999; Пазенок В. С. Туризмологія: концепти теорії туризму / В. С. Пазенок // Туризм: теорія і практика. – К., 2005. – № 1.
4. Смолій В. А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В. А. Смолій, В. К. Федорченко, В. І. Цибух ; за заг. ред. докт. пед. наук, проф. В. К. Федорченка. – К. : Слово, 2006. – 372 с.
5. Олійник Я. Б. Теоретичні основи туризмології : навч. посіб. / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К. : Ніка-Центр, 2005. – 316 с.
6. Федорченко В. К. Туристський словник-довідник / В. К. Федорченко, І. М. Мініч. – К. : Дніпро, 2000. – 160 с.
7. Фокін С. П. Туризмологічні аспекти спортивного туризму / С. П. Фокін // Наук. вісн. ІМВ НАУ : зб. наук. ст. – К. : НАУ-друк, 2010. – Вип. 1. – С. 207–213.
8. Фокін С. П. Спортивний і спортивно-оздоровчий туризм: питання термінологічного апарату // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми виховання і спорту : наук. монограф. / за ред. проф. С. С. Єрмакова. – Харків : ХДАДМ (ХХПІ), 2006. – С. 88–90.
9. Словник іншомовних слів. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1977. – 776 с.

УДК 359.09

І. Г. Смирнов – доктор географічних наук, професор кафедри країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Логістика круїзного туризму як джерело конкурентної переваги на світовому ринку круїзів

Роботу виконано на кафедрі країнознавства та туризму КНУ ім. Т. Шевченка

Розкрито концептуальні основи й практичні особливості логістики та управління ланцюжками поставок у круїзному туризмі як джерела конкурентної переваги на світовому круїзному ринку. Запропоновано концепцію комплексності ланцюжків поставок у круїзному бізнесі, яка базується на трьох складниках: теорії логістичних стратегій А. Баска, моделі гнучкості ланцюжків поставок М. Найма та матриці П. Краліча, яка визначає певну структуру ланцюжка поставок, що потрібна для забезпечення його гнучкості та реалізації ефективної логістичної стратегії.

Ключові слова: логістика, круїзний туризм, концепція логістичної комплексності, теорія логістичних стратегій Баска, модель Найма, матриця Краліча.

Smyrnov I. G. Logistics of Cruise Tourism as a Source of Competitive Advantage in the World Cruises Market. Revealed the conceptual framework and practical features of Logistics and Supply Chain Management in cruise tourism as a source of competitive advantage in the global cruise market. Proposed competitive supply chains complexity concept in the cruise business, which is based on three components: the theory of logistics strategies by A. Bask,